

SZKOLNICTWO WYŻSZE

Zgodnie z zasadą pomocniczości strategie polityczne w zakresie szkolnictwa wyższego są określane na szczeblu poszczególnych państw członkowskich. UE odgrywa zatem przede wszystkim rolę wspierającą i koordynującą. Główne cele działań Unii w dziedzinie szkolnictwa wyższego obejmują sprzyjanie mobilności studentów i kadry pedagogicznej, wspieranie wzajemnego uznawania dyplomów i okresów studiów, promowanie współpracy między instytucjami szkolnictwa wyższego oraz rozwijanie (uniwersyteckiego) kształcenia na odległość.

PODSTAWA PRAWNA

Kształcenie – i w tym kontekście także szkolnictwo wyższe – zostało oficjalnie uznane za jeden z obszarów kompetencji UE w traktacie z Maastricht z 1992 r. W traktacie Lizbońskim nie zmieniono przepisów dotyczących roli UE w edukacji i szkoleniu (Tytuł XII, art. 165 i 166). Artykuł 165 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) stanowi, że „Unia przyczynia się do rozwoju edukacji o wysokiej jakości poprzez zachęcanie do współpracy między państwami członkowskimi oraz, jeśli jest to niezbędne, poprzez wspieranie i uzupełnianie ich działalności, w pełni szanując odpowiedzialność państw członkowskich za treść nauczania i organizację systemów edukacyjnych, jak również ich różnorodność kulturową i językową”. W art. 165 ust. 2 TFUE określono, że działania UE zmierzają do „sprzyjania mobilności studentów i nauczycieli, między innymi poprzez zachęcanie do akademickiego uznawania dyplomów i okresów studiów; promowanie współpracy między placówkami edukacyjnymi; rozwoju wymiany informacji i doświadczeń w kwestiach wspólnych dla systemów edukacyjnych państw członkowskich”.

Ponadto traktat Lizboński zawiera postanowienie, które można opisać jako horyzontalną „klauzulę społeczną”. Artykuł 9 TFUE stanowi: „Przy określaniu i realizacji swoich polityk i działań Unia bierze pod uwagę wymogi związane ze wspieraniem [...] wysokiego poziomu kształcenia [i] szkolenia [...]”.

Ponadto Karta praw podstawowych Unii Europejskiej, która posiada tę samą moc prawną co Traktaty (art. 6 TUE), stanowi: „Każdy ma prawo do nauki [...]” (art. 14).

CELE

A. Cele wynikające z traktatów Unii Europejskiej

Zgodnie z długoterminowym zobowiązaniem UE do urzeczywistnienia uczenia się przez całe życie i mobilności, poprawy jakości i efektywności kształcenia i szkolenia

oraz zwiększenia kreatywności i innowacyjności, w art. 165 ust. 2 TFUE szczegółowo wymieniono cele działań UE w obszarze kształcenia, szkolenia zawodowego, młodzieży i sportu. Poniższe cele mają szczególne znaczenie w obszarze szkolnictwa wyższego:

- rozwój wymiaru europejskiego w edukacji;
- sprzyjanie mobilności studentów i nauczycieli, między innymi przez zachęcanie do akademickiego uznawania dyplomów i okresów studiów;
- promowanie współpracy między placówkami edukacyjnymi;
- rozwój wymiany informacji i doświadczeń w kwestiach wspólnych dla systemów edukacyjnych państw członkowskich;
- wspieranie rozwoju kształcenia na odległość.

B. Bieżące priorytety dotyczące kształcenia i szkolenia

W związku z przyjęciem [strategii „Europa 2020”](#) w Europie wzrosło polityczne zainteresowanie szkolnictwem wyższym ([COM\(2010\)2020](#)). Realizacja celów tej strategii, koncentrującej się na „inteligentnym” i „zrównoważonym” wzroście „sprzyjającym włączeniu społecznemu”, ma nastąpić dzięki efektywniejszemu inwestowaniu w kształcenie, badania i innowacje. Jednym z kluczowych celów jest znaczące zwiększenie liczby młodych ludzi z wykształceniem wyższym (co najmniej 40 % osób w wieku od 30 do 34 lat do 2020 r.). Ten ambitny cel osiągnięto w kwietniu 2019 r. Sformułowano go wstępnie w strategicznych ramach europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia (ET 2020)^[1], przyjętych przez Radę Europejską w maju 2009 r. Poza krajowymi inicjatywami politycznymi państw członkowskich UE aktywnie wspiera osiągnięcie priorytetów procesu bolońskiego, w ramach którego od momentu jego rozpoczęcia w 1999 r. działa się na rzecz bardziej porównywalnych, zgodniejszych i spójniejszych systemów szkolnictwa wyższego w Europie, czego szczytowym punktem było stworzenie europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego na mocy deklaracji przyjętej na konferencji ministrów w Budapeszcie i Wiedniu w marcu 2010 r.

W 2017 r. Komisja opublikowała komunikat dotyczący odnowionego programu UE dla szkolnictwa wyższego ([COM\(2017\)0247](#)). Skoncentrowano się w nim na czterech obszarach priorytetowych:

- dostosowanie rozwoju umiejętności w szkolnictwie wyższym do potrzeb rynku pracy;
- zapewnienie powszechnej dostępności szkolnictwa wyższego, sprawienie, by sprzyjało w większym stopniu włączeniu społecznemu, i zwiększenie jego interakcji ze społeczeństwem;
- pobudzenie innowacyjnego potencjału szkolnictwa wyższego;
- poprawa skuteczności i wydajności szkolnictwa wyższego.

[1]Dz.U. C 119 z 28.5.2009, s. 2.

Po szczycie w Göteborgu w maju 2018 r. Komisja Europejska opublikowała komunikat zatytułowany „Budowa silniejszej Europy: rola polityki dotyczącej młodzieży, edukacji i kultury” (COM(2018)0268). W dokumencie tym opisano wizję Komisji dotyczącą budowy europejskiego obszaru edukacji, w tym:

- wzmocnienie programu Erasmus+;
- utworzenie do 2024 r. co najmniej 20 europejskich szkół wyższych; powinno się to przyczynić do powstania europejskich stopni naukowych, które byłyby uznawane w całej Europie;
- stworzenie europejskiej karty studenckiej ułatwiającej mobilność;
- wniosek dotyczący zalecenia Rady w sprawie propagowania automatycznego wzajemnego uznawania dyplomów szkół wyższych i świadectw ukończenia szkół średnich oraz efektów uczenia się osiągniętych w okresach nauki za granicą (COM(2018)0270).

OSIĄGNIĘCIA

A. Erasmus+

Głównym celem programu Erasmus+, przyjętego formalnie w grudniu 2013 r.^[2] i realizowanego od 1 stycznia 2014 r., jest inwestowanie w kształcenie, szkolenie, młodzież i sport w Europie w ramach jednego zintegrowanego programu. Erasmus+ łączy wcześniejsze oddzielne sektorowe i przekrojowe strategie polityczne w ramach programu „Uczenie się przez całe życie” (2007-2013) w obszarze szkolnictwa wyższego (Erasmus, Erasmus Mundus, Tempus, programy dwustronne z innymi krajami lub kontynentami), kształcenia szkolnego (Comenius), kształcenia i szkolenia zawodowego (Leonardo da Vinci), kształcenia dorosłych (Grundtvig), młodzieży (Młodzież w działaniu) oraz studiów nad integracją europejską (Jean Monnet). Ponadto po raz pierwszy w programie uwzględniono sport. Budżet Erasmus+ wynosi 14 mld EUR i umożliwia zarówno współpracę pomiędzy państwami członkowskimi, jak i pomiędzy państwami członkowskimi i państwami trzecimi. Program ma pomóc zreorganizować i usprawnić inicjatywy podejmowane w kontekście trzech głównych działań w docelowych sektorach:

- mobilności edukacyjnej osób;
- współpracy na rzecz innowacji i wymiany dobrych praktyk;
- wsparcia reform politycznych.

Szkolnictwo wyższe odgrywa centralną rolę w ramach kompleksowej struktury programu Erasmus+. Co najmniej 33,3 % całkowitego budżetu tego programu jest przeznaczony na szkolnictwo wyższe. Zgodnie z oczekiwaniami w latach 2014-2020 w programach mobilności wezmą udział dwa miliony studentów szkół wyższych. Erasmus+ nie tylko wspiera mobilność studentów i pracowników uczelni, lecz służy też finansowaniu wspólnych dyplomów studiów magisterskich w ramach programu Erasmus Mundus i pożyczek studenckich w ramach programu Erasmus+.

[2]Dz.U. L 347 z 20.12.2013, s. 50.

W maju 2018 r. Komisja wydała wniosek w sprawie kolejnego programu (na lata 2021-2027) ([COM\(2018\)0367](#)). Ogólna struktura programu nie zmieniła się, włącznie z trzema „kluczowymi działaniami” ustanowionymi już w programie Erasmus+. Zaproponowano jednak podwojenie budżetu w porównaniu z okresem programowania na lata 2014-2020. Wyniesie on w związku z tym 30 mld EUR. Program obejmie kilka nowych inicjatyw, np. stworzenie ww. europejskich szkół wyższych. Parlament zmienił i zatwierdził tę propozycję w marcu 2019 r.

B. Działanie „Maria Skłodowska-Curie”

Za pomocą działania „Maria Skłodowska-Curie”, które jest częścią programu ramowego UE w zakresie badań naukowych i innowacji na lata 2014-2020 („Horyzont 2020”), wspierane są szkolenia naukowe i rozwój kariery skoncentrowane na umiejętnościach z zakresu innowacji. W ramach programu finansowana jest międzynarodowa i międzysektorowa mobilność umożliwiająca wysokiej klasy badania w różnych dziedzinach. W odniesieniu do szkolnictwa wyższego granty przyznawane w ramach działania „Maria Skłodowska-Curie” sprzyjają międzysektorowej i międzydyscyplinarnej mobilności międzynarodowej. Działanie jest głównym programem UE w dziedzinie studiów doktoranckich, z którego środków finansowanych będzie 25 000 badawczych projektów doktorskich i poddoktorskich. Oprócz wspierania mobilności pomiędzy krajami celem działania jest też przełamywanie rzeczywistych i subiektywnych barier między środowiskiem akademickim a innymi sektorami, zwłaszcza biznesem. Ze środków działania finansowana jest też [Europejska Noc Naukowców](#), seria wydarzeń publicznych organizowanych co roku w całej Europie w czwarty piątek września w celu promowania pracy badaczy. Działanie „Maria Skłodowska-Curie” nie powinno ulec istotnej zmianie w nowym programie ramowym UE w zakresie badań naukowych i innowacji na lata 2021-2027 („Horyzont Europa”).

ROLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

Biorąc pod uwagę ograniczone kompetencje UE w obszarze szkolnictwa wyższego, rola Parlamentu polega głównie na sprzyjaniu bliskiej współpracy między państwami członkowskimi i wzmacnianiu w miarę możliwości wymiaru europejskiego. Dzięki wzrostowi znaczenia politycznego Parlamentu w ostatnich dekadach udaje mu się wywierać coraz większy wpływ na kształt polityki dotyczącej szkolnictwa wyższego w Europie.

A. Mobilność

Parlament działał skutecznie i konsekwentnie na rzecz zwiększenia budżetu istniejących programów w obszarze szkolnictwa wyższego, w tym programu Erasmus+, i walczył o zmianę priorytetów w finansowaniu UE w wieloletnich ramach finansowych na lata 2014-2020 na rzecz wydatków uznawanych za bardziej przyszłościowe, takich jak te w obszarze szkolnictwa wyższego. W lutym 2017 r. Parlament przyjął rezolucję w sprawie programu Erasmus+^[3], w której przeanalizowano pierwsze lata wdrażania programu, podkreślono jego sukcesy i zaproponowano zmiany

[3]Dz.U. C 252 z 18.7.2018, s. 31.

mające na celu poprawę drugiej części wieloletniego programu ramowego. Na potrzeby kolejnej edycji programu Erasmus+ Parlament zaproponował trzykrotne zwiększenie budżetu do 41 mld EUR, co umożliwi udział w nim większej liczby studentów i większą integrację. Parlament podkreślił również potrzebę lepszej współpracy z innymi europejskimi programami finansowania i współfinansowania działań, które nie są obecnie finansowane ze środków programu Erasmus+[4]. Parlament odegrał również kluczową rolę w zabezpieczeniu praw i statusu młodych ludzi, którzy obecnie biorą udział w programie wymiany Erasmus+, w przypadku braku porozumienia w sprawie brexitu[5].

B. Związek z zatrudnieniem

Na przestrzeni lat Parlament zawsze wykazywał zainteresowanie szkolnictwem wyższym i jego związkiem z zatrudnieniem. W 2010 r. przyjął rezolucję w sprawie dialogu środowisk akademickich z przedsiębiorcami: nowego partnerstwa na rzecz modernizacji uczelni w Europie[6], w której wezwał do dialogu między instytucjami szkolnictwa wyższego i przedsiębiorstwami we wszystkich dziedzinach studiów oraz przypomniał o znaczeniu uczenia się przez całe życie i mobilności, promowania badań i wymiany najlepszych praktyk. W 2012 r. Parlament przyjął rezolucję w sprawie modernizacji europejskich systemów szkolnictwa wyższego[7], w której ponownie zaapelował do instytucji szkolnictwa wyższego o włączenie koncepcji uczenia się przez całe życie do ich programów nauczania, o dostosowanie się do nowych wyzwań przez kreowanie nowych kierunków studiów odzwierciedlających zapotrzebowanie na rynku pracy, a także o promowanie równouprawnienia płci w kształceniu wyższym. W rezolucji tej Parlament podkreślił też, że państwa członkowskie powinny osiągnąć cel polegający na przeznaczaniu 2 % wartości PKB na kształcenie. W reakcji na komunikat Komisji z dnia 30 maja 2017 r. dotyczący odnowionego programu UE dla szkolnictwa wyższego ([COM\(2017\)0247](#)) Parlament przyjął w dniu 12 czerwca 2018 r. rezolucję w sprawie modernizacji edukacji w UE[8]. Jeśli chodzi o szkolnictwo wyższe, w rezolucji tej wezwano do utworzenia europejskiego obszaru edukacji i zachęcono państwa członkowskie do zwiększenia inwestycji w szkolnictwo wyższe oraz do wspierania współpracy między szkolnictwem wyższym, światem pracy, przemysłem, środowiskami naukowymi i społeczeństwem jako całością.

C. Proces boloński

Parlament od dawna wykazuje zainteresowanie konsolidacją i postępami procesu bolońskiego. W 2012 r. przyjął rezolucję[9] podkreślającą wagę reform procesu bolońskiego dla utworzenia europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego oraz dla celów określonych w strategii „Europa 2020”.

W roku 2015 Parlament omawiał kwestię wdrażania procesu bolońskiego[10]. Posłowie uznali, że reformy w ramach procesu bolońskiego przyczyniły się do poprawy jakości

[4]Teksty przyjęte, P8_TA(2019)0324.

[5]Teksty przyjęte, P8_TA(2019)0167, Kontynuacja działań w zakresie mobilności edukacyjnej w ramach programu Erasmus+ w związku z wystąpieniem Zjednoczonego Królestwa z Unii Europejskiej.

[6]Dz.U. C 161 E z 31.5.2011, s. 95.

[7]Dz.U. C 258 E z 7.9.2013, s. 55.

[8]Teksty przyjęte, [P8_TA\(2018\)0247](#).

[9]Dz.U. C 251 E z 31.8.2013, s. 24.

[10]Dz.U. C 346 z 21.9.2016, s. 2.

systemów edukacji oraz zwiększenia atrakcyjności szkolnictwa wyższego w Europie. Proces boloński umożliwił też lepszą porównywalność struktur szkolnictwa wyższego dzięki wprowadzeniu systemów zapewniania jakości przy uznawaniu dyplomów.

W kwietniu 2018 Parlament przyjął rezolucję w sprawie wdrażania procesu bolońskiego^[11]. Wezwano w niej, aby kolejna konferencja ministerialna krajów europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego organizowana w Paryżu w 2018 r. stała się okazją do krytycznej oceny tego procesu. W rezolucji podkreślono potrzebę poprawy społecznego wymiaru szkolnictwa oraz wezwano do oferowania konkretnych możliwości dostępu do szkolnictwa wyższego studentom niepełnosprawnym i pochodzącym ze środowisk defaworyzowanych. Opowiedziano się w niej za przystępnymi i sprawiedliwymi mechanizmami przydziału stypendiów i świadczeń wspierających mobilność. Wezwano w niej również UE i państwa członkowskie do zwiększenia nakładów na edukację w celu zagwarantowania wszystkim bezpłatnego wykształcenia w systemie publicznym.

Pierre Hériard / Audrey Marti
05/2019

[11] Teksty przyjęte, [P8_TA\(2018\)0190](#).

